

HALACHIC AND HASHKAFIC FOUNDATIONS OF MITZVOT BEIN ADAM LECHAVERO 3 - BETZEDEK TISHPOT - JUDGING FAIRLY OU ISRAEL CENTER - FALL 2015

1. לֹא-תַעֲשׂוּ עִוָּל בְּמִשְׁפָּט לֹא-תִשָּׂא פְּנֵי-דָל וְלֹא תִהְיֶה פְּנֵי גָדוֹל בְּצַדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ
ויקרא יט:טו

2. **בצדק תשפט עמיתך**. כמשמעו. ד"א הוי דן את חברך לכף זכות (סנהדרין לב)
רש"י שם

3. ת"ר 'בצדק תשפוט עמיתך' - שלא יהא אחד יושב ואחד עומד, אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. ד"א 'בצדק תשפוט עמיתך' - הוי דן את חברך לכף זכות. תני רב יוסף 'בצדק תשפוט עמיתך' - עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה
שבועות ל.

4. רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר **בצדק תשפוט עמיתך** אלא משום יושבי קרנות. אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות? - אי אפשר דלית בהו חד דגמיר
סנהדרין ג.

5. והמצוה הקע"ז היא שנצטוו הדיינים להשוות בין בעלי דינים ושיהיה נשמע כל אחד מהם עם אורך דבריו או קצורם. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) בצדק תשפוט עמיתך. ובא הפירוש בספרא (פ"ד ד, שבוע' ל.) שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. וזאת אחת מן הכוונות שכולל עליהם הצווי הזה. ובו גם כן שכל איש מצווה לדון דין תורה כשיהיה יודע בו ושישבית הריב שבין הבעלי דינים. ובביאור אמרו (סנה' ג.) אחד דן את חברו דבר תורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. ויש בו עוד שראוי לדון את חברו לכף זכות (שבוע' וספרא שם) ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וחסד. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות מפוזרים מן התלמוד:
רמב"ם ספר המצוות - עשה קע"ז

• *Question - how can the same mitzvah in the same passuk on the one hand require the judge to act completely impartially and fairly and yet at the same time require of us as individuals to act unfairly in judging other people favourably, even when it seems that they are in the wrong!?*

6. יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קכז): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות, **והוא מצות עשה מן התורה**, שנאמר "בצדק תשפוט עמיתך",
שערי תשובה לרבינו יונה שער שלישי מאמר ריח

7. .... יהושע בן פרחיה אומר: ..... והוי דן את כל האדם לכף זכות
משנה אבות א:ו

8. .... צריך בדרך החסידות שתדין לכף זכות
רמב"ם פ' המשניות שם

9. תלמיד חכם לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו כבהמות וחיות ולא יגביה קולו ביותר אלא דבורו בנחת עם כל הבריות ..... ומקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו ודן את כל האדם לכף זכות .....

רמב"ם משנה תורה הל' דעות ה"ז

• On whom is the obligation? Is it a chiv min haTorah or a middat chasidut?

10. 'והוי דן את כל האדם לכף זכות' - עניינו, שאם יהיה אדם שאינו ידוע לך, לא תדע האם צדיק הוא או רשע, ותראהו עושה מעשה או אומר דבר, שאם יפורש באופן מה הריהו טוב, ואם תפרשהו באופן אחר הרי הוא רע - פרשהו כטוב, ואל תחשוב בו רע. אבל אם היה איש ידוע שהוא צדיק, ומפורסם במעשי הטוב, ונראה לו מעשה שכל תכונותיו יורו על היותו מעשה רע, ואין להכריע בו שהוא מעשה טוב אלא בדוחק רב מאד ובאפשרות רחוקה - צריך לפרש אותו כטוב, הואיל ויש צד אפשרות להיותו טוב, ואין מותר לחושדו, ועל זה יאמר: "כל החושד כשרים לוקה בגופו". וכן אם היה רשע ונתפרסמו מעשיו, ואחר כך ראינוהו עושה מעשה שראיותיו כולן מורות שהוא טוב, ובו צד אפשרות רחוקה מאד לרע - צריך להשמר ממנו, ולא להאמין בו טוב, הואיל ויש בו אפשרות לרע

פירוש הרמב"ם לאבות א"ו

11. ואם הוא מן הבינונים אשר יזהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו - יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה (שבת קכז, ב) הדין את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות, והוא מצות עשה מן התורה, שנאמר (ויקרא יט, טו): "בצדק תשפוט עמיתך", ואם הדבר נוטה לכף חובה יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעהו לכף חובה

שערי תשובה לרבינו יונה שער ג' מאמר ר"ח

12. ואם מכירין אותו והוא איש בינוני פעמים עושה רע ופעמים עושה טוב ואם יעשה דבר שיש לדונו לכף חובה ויש לדונו לזכות בשיקול או אפ"ל לפי הנראה נוטה לכף חובה יותר, אם משום צד ענין יכול לדונו לזכות יש לו לומר לטובה נתכוון.

פירוש רבינו יונה לאבות א"ו

13. תנא דבי ר' ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר למריה:

ברכות יט.

14. ת"ר הדין חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות. ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעה"ב אחד בדרום שלש שנים. ערב יוה"כ אמר לו: תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי פירות. אמר לו: אין לי. תן לי קרקע. אין לי. תן לי בהמה. אין לי. תן לי כרים וכסתות. אין לי. הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעה"ב שכרו בידו ועמו משוי ג' חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרת לי תן לי מעות במה חשדתני? אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן. ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרת לי תן לי בהמה במה חשדתני? אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרת לי תן לי קרקע במה חשדתני? אמרתי שמא מוחרת ביד אחרים היא. ובשעה שאמרת לי תן לי פירות במה חשדתני? אמרתי שמא אינן מעושרות. ובשעה שאמרת לי תן לי כרים וכסתות במה חשדתני? אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. א"ל העבודה! כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי. ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידן אותך לזכות.

שבת קכו.

15. ת"ר מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל, ולמלון השכיבה תחת מרגלותיו. למחר ירד וטבל ושנה לתלמידיו ואמר: בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתני? אמרנו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי. בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתני? אמרנו שמא מפני טורח הדרך אירע קרי לרבי. אמר להם העבודה! כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות המקום ידן אתכם לכף זכות.

שבת קכו.

16. תנו רבנן פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמידי חכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה. אמרו מי ילך? אמר להם ר' יהושע: אני אלך. הלך רבי יהושע ותלמידיו. כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהן. אחר שיצא ירד וטבל. ושנה לתלמידיו ואמר: בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני? אמרנו כסבור רבי לא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה. בשעה שנעלתי במה חשדתוני? אמרנו שמא דבר מלכות יש בינו לבינה. בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני? אמרנו שמא ניתזה צינורא מפיה על בגדיו של רבי. אמר להם: העבודה! כך היה, ואתם כשם שדנתוני לזכות המקום ידין אתכם לזכות:

שבת כז.

לא לחשוד בכשרים

17. אמר ריש לקיש החושד בכשרים לוקה בגופו, דכתיב 'והן לא יאמינו לי וגו'. וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל. אמר לו הן מאמינים בני מאמינים ואתה אין סופך להאמין הן. מאמינים דכתיב 'ויאמן העם' בני מאמינים 'והאמין בה'. אתה אין סופך להאמין שנאמר 'ען לא האמנתם בי וגו'. ממאי דלקה? דכתיב 'ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו':

שבת צו.

מאנית העין

18. ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשב ויהייתם נקים מה' ומישראל והיתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני ה'

במדבר לב-כב

19. ... אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות, ולא במנעל, ולא בסנדל, ולא בתפלין, ולא בקמיע; שמא יעני ויאמרו: מעון הלשכה העני, או שמא יעשיר ויאמרו: מתרומת הלשכה העשיר; לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר (במדבר לב, כב) "והייתם נקים מה' ומישראל", ואומר (משלי ג, ד) "ומצא-חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם".

Brief summary of the chiuvim

- Tzaddik**
- Chiu min hatorah (צִדִּיק) to judge favorably even if the circumstances look really bad
  - If impossible to interpret favorably you must assume if possible that they were shogeg or, at least, have now done teshuva
- Rasha**
- Chiu min hatorah (צִדִּיק) to judge unfavorably even if the circumstances look really good
  - If impossible to interpret unfavorably you must assume that they did it with bad intentions
- Beinoni**
- If 50/50 - chiu min hatorah (צִדִּיק) to judge favorably
  - If worse than 50/50 no chiu min hatorah to judge favorably and allowed to judge unfavourably
  - Better (not צִדִּיק) to leave as a safek. Midat chasidut (not צִדִּיק) to judge favorably
- Kol Adam**
- No chiu min hatorah to judge at all - don't know situation. Midat chasidut (not צִדִּיק) to judge favorably